

הרב דוד לייב פישער

מדייני קהל קהילת יעקב פאפא וויליאמסבורג

בל יראה ובל ימצא בחמץ השייך למוסר או לשיבה

דין ממון הקדש בזמנינו מי נחשב לבעליו

כאן ביאור נוסף על כוונת המג"א דאין כוונתו לומר דיש לכל יחיד שותפות ממש בממון הקדש רק כיון דאם יצטרכו למכרם יכולין בני הקהלה לפדותו מקדושתו ולמכרו כדינא כמבוארים בסימן קנ"ג ס"ז ממילא נשאר להם זכות בביהכנ"ס ולא יצא לגמרי מרשותם. ומשמע דבאמת אחר שהוקדש יצא מרשות אנשי הקהל רק כיון שיש להם זכות למכרו, אינו דומה למו"מ, דלא יצא לגמרי מרשותם, וצ"ב למה לא כתב בפשטות כדברי המג"א שנשאר אותו היחיד המנדב שותף ממש בדבר שנידב, ולכאורה משמע דס"ל דלא נחשבה הביהכנ"ס לממונם הפרטיים של כל בני הציבור.

אבל נראה דגם הרב סובר דהביהכנ"ס וכיו"ב וכל חפצי הקהל הם ממון השותפות של כל הקהל רק מה שהוסיף פרט זה דיש להם זכות מכירה, היינו דביהכנ"ס נמכר רק לצורך להשיא יתומים או לפדיון שבויים, ונמצא דיש לכל אחד מבני הקהלה יותר מסתם שותפות, דאם הוא רק שותף אין לו רק חלק קטן מממון הקהל, כגון אם יש מאה חברי הקהל אין לו רק חלק מאה מהשותפות, ועדיין שייך בו מו"מ בשבת דמ"מ שאר צ"ט חלקים מכר לאחרים והרי זה כמוכר חצי חפץ לחבירו בשבת ונשאר שותף עם חבירו דודאי אסור למכרו בשבת. ובאמת שהבית מאיר הקשה קושיא זו על המג"א, והרב במתק ועומק לשונו בא לתרץ זה ולומר דנשאר לכל יחיד זכות בכל הביהכנ"ס וס"ת ממש דאם יצטרך יחיד אחד לממון לפדיון שבויים וכיו"ב יכול לתבוע כל הממון ונמצא שנשאר לו זכות בכל ההקדש שהקדיש ולכן אינו דומה לשאר

א. בשו"ע חושן משפט סימן צ"ה ס"א בדין אין נשבעין על ההקדשות, כתב המחבר שם והקדשות שאמרו דוקא הקדש גבוה, אבל הקדש לעניים או לביהכנ"ס או לספר תורה וכיוצא בזה נשבעין עליהם כמו שנשבעין על נכסי הדיוט, וכן מבואר להלן בסוף סימן רי"ב ס"ח, והאידינא כל הקדש יש לו דין חולין שאין הקדש עתה לבדק הבית ואינו אלא לצדקה, ע"כ. דבזמננו כל ממון הנקרא הקדש, אין זה ממון גבוה רק ממון הדיוט דלא שייך כהיום ענין הקדש בדק הבית. ומ"מ אינו מבואר להדיא למי שייך ממון אלו של ביהכ"נ או תלמוד תורה.

והמגן אברהם בהל' שבת סימן ש"ו סקי"א, כתב על פי זה לבאר דברי הכלבו דסבר דמותר להקדיש ס"ת או עטרה לביהמ"ד בשבת, וקשה דהא משנה מפורש הוא דאין מקדישין בשבת, וע"ז כתב המג"א ג"ל כוונתו דהקדשות דידן חולין גינהו כמ"ש בח"מ סימן צ"ה ויש לכל ישראל חלק בהן א"כ לא יצא מרשותו דיש להקדיש ג"כ, חלק בו עכ"ל. ומבואר דממון ביהכנ"ס הוא ממונם של כל הציבור וכולם נעשו כשותפין בהם, וכ"א מבני הקהלה הוא כשותף ממש בהממון, ומה"ט מותר להקדישו בשבת דאינו יוצא מרשותו לגמרי.

ובשו"ע הרב שם סי"ד מביא דברי המג"א וכתב אבל כשמקדיש חפץ לבית הכנסת יש לו חלק וזכות בו בתוך כל אנשי העיר שיש להם זכות בהקדשות של ביהכנ"ס למכרם כשיצטרכו כמ"ש כ"ב בסימן קנ"ג, ואינו דומה למו"מ שיוצא המקח לגמרי מרשות מוכר לרשות לוקח, עכ"ל. הנה השו"ע הרב מוסיף

מעוֹת תלמוד תורה ברבית לישראל, תשובה אפשר היה לדון ולהתיר כיון דאין הרבית בא מלוה למלוה שאין לממון זה בעלים יודעים אלא שאין ראוי לעשות כן פן יפרצו גדר בזה במקום אחר, עכ"ל. והרא"ש בתשו' כלל י"ג סימן י"ז, כתב, הווי יודעים שלא הותרה רבית קצוצה אלא להקדש שהוקדש לבדק הבית ובא ליד גזבר שנאמר לא תשוך לאחיך והקדש לאו אחיך היא, אבל בהקדשות שמקדישין האידינא לתלמוד תורה ולפרנסת עניים ולשמש שמשים ולמפטיר כולן הנאת הדיוט הן וקרינן ביה אחיך וכו'. כללו של דבר אין הקדש בזמן הזה שיהא מותר להלוות ברבית קצוצה וכו' עכ"ל. והכי נקטינן שם בשו"ע סעיף י"ח כדברי הרא"ש דרבית קצוצה אסור להלוות במעות ת"ת ועניים, עיי"ש. ואפילו לדעת הרשב"א דמתירו הא כתב בסיום דבריו שאין ראוי לעשות כן פן יפרצו גדר בזה במקום אחר. הרי דהרשב"א עצמו לא להלכה למעשה אמר דבריו.

ועיי' בתשו' מהרי"ט ח"א סי' קט"ז שכתב על דברי הרשב"א האלו בזה"ל ומיהו אף הרשב"א ז"ל לא הורה למעשה ובפרק יש נוחלין אמרו אין למדין הלכה לא מפי תלמוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה, והואיל והרשב"א ז"ל עצמו כתב להלכה אמרתי ולא למעשה אן היכי נעבד עובדא וכו' עכ"ל המהרי"ט. ועוד מאריך שם דלהלכה וודאי קיימ"ל דבדאורייתא לחומרא כדעת הרא"ש, וגם הרשב"א לא אמר דבריו למעשה, עיי"ש. והפתחי תשובה מראה מקום לדבריו.

היצא לנו מזה, דגם לענין ריבית קיימ"ל דמעוֹת ת"ת דינם כממון הדיוט.

מעוֹת צדקה ות"ת לגבי מצוות השבת העביט

ג. איברא דלענין מצוֹת השבת העביט משמע בחושן משפט סימן צ"ז דגם הקדישות ידין דינם כהקדש בדק הבית, דמבואר שם

מ"מ, נמצא דמה שהוסיף הרב בזה היא לתרץ קושיות הבית מאיר, אבל גם הוא ז"ל סובר דממון הקדש הם ממון השותפין לכל בני הקהלה וכדברי מג"א הנ"ל, ודו"ק.

וכן מבואר בתשו' חתם סופר חחו"מ סימן קכ"ג דביהכנ"ס וס"ת של עיר כל בני העיר שותפים בו והוי ממון של בני העיר, וז"ל פשיטא דלפי הנ"ל כל הדריים בקביעות בעיר הזאת וכו' פשיטא שיש להם שותפות בבה"כ וס"ת וההפסד שנעשה בזה נעשה גם להם עכ"ל.

וכן הקצוה"ח בסימן ר' סק"א שמביא שם דברי האגודה בריש מעילה המובא במגן אברהם או"ח סימן קנ"ד סקכ"ג דאם מצא דבר בבית הכנסת זכה בה ולא אמרינן דחצר ביהכנ"ס קונה להקדשה דחצר קונה מטעם יד ואין יד להקדש ע"כ, וכתב ע"ז הקצוה"ח תמוהא לי דהא בית הכנסת אין לה דין הקדש אלא הרי הוא כמו חצר השותפין ומה"ט כתב הריב"ש דר' אמות זוכה לכל אדם בביהכנ"ס דהו"ל חצר השותפין וכו' עכ"ל, הרי דביהכנ"ס וכל השייך לה נחשבינן לממון השותפות של כל בני הקהל, ועיין בנתיבות כפתיחה לסימן ר' מש"כ בזה.

ועיי' בתשו' מהר"ש ענגיל ח"א סימן כ"א שכתב דגם האגודה לא כתב דינו כיד הקדש רק בביהכנ"ס של כרכים, ועפי"ד הרשב"א במס' מגילה דביהמ"ד דכרכים הבעלים סלקו עצמם מהזכות שהיה להם בגוף הקרקע והקנו אותו לשמים, ע"כ שפיר דינו כהקדש ממש ואין יד להקדש, אבל ביהכנ"ס של כפרים שפיר מקרי חצר השותפים גם לספר האגודה עיי"ש.

מחלוקת הראשונים אי מותר להלוות מעוֹת תלמוד תורה ברבית ולהלכה

ב. ולענין רבית באמת נחלקו הראשונים בדבר ומובא דבריהם בבית יוסף יור"ד סימן ק"ס סי"ח, דהרשב"א כתב בתשו' ח"א סי' תרס"ט, שאלת על מה סמכו עכשיו להלוות

שנחשבים כנכסי הדיוט מ"מ כל זמן שלא בא ליד עניים הוא ממון צדקה, וממון שכל כולו הוא צדקה לא צוה בו התורה המצוה של ולך תהיה צדקה, ולפי"ז הוא דין מיוחד בהשבת עביט אף שנחשבה לממון הדיוט - ועכ"פ לפי"ד השבילי דוד כשבא ליד גזבר בוודאי גם הקדישות דידן שייך מצות השבט עביט.

חמץ השייך לת"ת לענין בר יראה ובל ימצא

ד. היוצא מדברי הפוסקים דנכסי קהל בזמנינו כגון ביהכנ"ס או ס"ת וכדו' אין דינם כנכסי גבוה רק ממון הדיוט הוא וכל בני הקהלה הם שותפים בו ודינו כממון השותפין וא"כ לפי"ז אם נמצא חמץ השייך לקהל או למוסדות התורה החמץ הזה אינו חמץ של גבוה רק חמץ של שותפים שעוברים בהם כל יראה ובל ימצא מן התורה ואם עברו עליהם פסח ברשות ישראל אסור לאכלם אחר הפסח.

ומילתא דתמוהא ראיתי בספר "אורחות הרב וראש הישיבה" שחיברו א' מתלמידיו החשובים של הגאון הגדול ר' חיים פנחס שיינבערגער וצ"ל והביא שם [ע' נ"א] הוראה בשם רבו דחמץ השייך למוסד או לשיבה אין עוברין עליו משום בל יראה דחשוב כנכסי גבוה וחז"ל דרשו שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה, וצייץ שם לשו"ת חלקת יואב או"ח סי' י"ט דמדבריו יוצא כן, ועוד כתב שם שאדרכה היה מורה לקנות חמץ קודם פסח לצורך הישיבה שאז נמכר חמץ בזול, וסיים שם וכמובן שלרווחא דמילתא עשו מכירת חמץ ע"כ. והלכה זו היא הוראה תמוהא ולא שמענו ולא ראינו מרבתינו שיקילו בזה, ונראה פשוט שעיקר על מה שסמך היה על מכירתו לנכרי, אבל בוודאי בלי מכירה לנכרי לא היה משהה חמץ. ועל דרך זה ראיתי בספר קובץ הלכות [מהגאון ר' שמואל קמנצקי שליט"א] פרק שמיני אות י"ב, שכתב דחמץ של מוסדות או של אגודות צדקה וחסד לא נאסר באכילה

בשו"ע סעיף י"ב, אם הוא בעצמו משכנו חייב להחזיר לו אלא א"כ הממשכן גזבר הקדש או גזבר עניים, וכתב שם בסמ"ע סק"כ והיינו אם הקדיש מנה לבדק הבית או לעניים ומשכנו הגזבר דגם העניים משולחן גבוה קזכו ולא שייך בהו מה שנאמר בהשבת העביט ולו תהיה צדקה שלגבי גבוה לא שייך לו תהיה צדקה שכל הצדקה שלו הוא, עכ"ל. וכן כתב שם בביאור הגר"א אות כ"ו. ולכאורה מבואר דממון עניים ביד גזבר לא מקרי ממון עניים ודינם כממון גבוה דמשולחן גבוה קזכו, והקשה בשבילי דוד מאי שנא מדין שבועה דאמרינן שם דהקדישות דידן נקרא ממון הדיוט ולמה לגבי השבת עביט דינו כממון גבוה. וכ' לתרץ דכאן בצדקה דוקא קודם שבא ליד גזבר מקרי שם גבוה עליו כדילפינן מכאשר נדרת לה' אלוקיך בפך זו צדקה, אבל לאחר שבא ליד גזבר וזכה בשביל עניים אז הלך שם גבוה ונעשה נכסי הדיוט דעלמא וזה וודאי דעני שקיבל צדקה ולוה לאחר מצווה בכל דיני הנוהגין במשנתן עכ"ל השבילי דוד. ונמצא לפי דבריו דגם לגבי השבת עביט לאחר שבא ליד גזבר דינם כמעות הדיוט לכל דינו.

ולענ"ד אולי יש לומר דשם בעביט שאני דאפילו אם ממון עניים הוא כממון הדיוט מ"מ אין בו דין השבת העביט, דמקור דברי המחבר שם הם בספר התרומות בשער א' ח"ו סימן ה', ולשונו שם הוא והקדש בזמן הזה מסתברא דאע"ג דאתי ממון עניים ליתי בחזרה דכיון דמשולחן גבוה זכו לא קרי ביי ולך תהיה צדקה יצא ממון זה שכל הצדקות שלו עכ"ל, ומבואר להדיא בדברי הספר התרומות דנחשבה כממון הדיוט ומ"מ פטור, משום יצא זה שכל הצדקות שלו, וי"ל ביאור דבריו דכיון דממון זה היא בעצמו עכשיו בגדר של צדקה וכל כולו של ממון זה צדקה הוא לא שייך לומר בו שיחזירנו משום ולך תהיה צדקה והוא פטור כממון צדקה אף

הוא שמדמה ממון עניים ביד גזבר לתרומה ביד ישראל המפרישו, ותרומה וחלק ביד ישראל אין ישראל עובר וכדברי ר' יהושע במשנה דף מ"ו, וכתב רש"י שם דלא דידיה הוא לאחר שקרא עליה שם וקרא כתב שלך אי אתה רואה וזה אינו שלך ולא של חבריך דאכתי לא מטי ליד כהן, עכ"ל רש"י. והיינו דתרומה ומתנ"כ לאחר הפרשתם יוצא מרשות המפרישו ועדיין לא בא לשום כהן ואינו קרוי ממון כהן, ונקרא ממון גבוה ולכן אין שום אדם עובר עליו משום ב"י. והחלקת יואב מדמה בתשובתו ממון עניים ביד גזבר למתנ"כ דגם ממון עניים אינו ממונו של הגזבר וגם ליד עניים עדיין לא בא. ולכן אין עוברים עליו משום ב"י.

ועל פי מסקנת דברי החלקת יואב כתבו בספרים הנ"ל להתיר גם חמץ בזמנינו השייכים למוסדות התורה, ולכאורה הדמיון הוא כיון דהחמץ הם ביד המוסדות לחלקם להתלמידים הוי להו כממון עניים ביד גזבר, דאינו עובר, ואע"פ דהמוסדות גופא יש להם בעלים וכמו שכתבנו לעיל דהיא ממון השותפין, מ"מ כיון דהחמץ הוא על דעת לחלקו להתלמידים הו"ל כממון עניים ביד גזבר דיוצא מדברי החלקת יואב דאין בו משום בל יראה.

והנה מה שמדמה החלקת יואב ממון עניים ביד גזבר למתנ"כ לומר דאין עליו שם בעלים כיון שיוצא מיד מפרישו ועדיין לא בא ליד כהנים ועניים, מציינו להחוות דעת דלא ס"ל סברא זו בהלכות רבית סימן ק"ס סקכ"א, ומביא שם מהמשנה למלך פ"ד ממלוה הי"ד דמזיק בידים ממון עניים פטור מלשלם דדומה למזיק מתנות כהונה ולקט שכחה ופיאה דפטור, וכן כתב מהרי"ט דלא שייך גזל בצדקה, והחוו"ד הקשה כמה קושיית ע"ז וכתב לכן נראה לעניית דעתי דלא דמי צדקה למתנ"כ ולקט שכחה ופיאה דשם לא זכו בהו כהנים והעניים עדיין ולא נעשה ממון שלהם וממון זה אין לה בעלים כלל רק שמצוה

אחר הפסח כיון שאין הגזבר עובר עליו משום בל יראה. וצ"ע שם ג"כ לתשו' חלקת יואב הנזכר.

ממון עניים הנמצא ביד גזבר האם נחשבה כממון גבוה לגבי חמץ ושאר דיני תורה

ה. והנה דברי החלקת יואב שם הוא חידוש ותלוי במחלוקת הפוסקים, וגם יל"ע אי יש לדמות להמוסדות שבזמנינו. והא לך לשון החלקת יואב שדן אודות השאלה בחמץ של עניים שעבר עליו הפסח והיה ביד גזבר ושכח למכרו אי מותר לאחר הפסח וזה לשונו שם, תשובה, ראשית צריך לחקור אם הגזבר עבר וכו' דהרי קיימ"ל ב"ק צג. לשמור ולא לחלק לעניים היכא דאינו קצוב לעניים ידועים, ועיי' עוד פרטים בזה בנתיבות סימן ש"א ובמקום דעבר הגזבר בוודאי אסור לאחז"פ, ולא קיימ"ל כמ"ש בירושלמי פ"ב ה"ב דפסחים דאין נאסר מחמת אחריות, דלהדיא מבואר ברמב"ם פ"ד מחמץ ומצה הלכה ג' דאסור וכו', אך מה שיש לחקור במקום דהגזבר לא עבר, אם מ"מ נאסר החמץ מחמת עניים ואף דעניים כאנוסים הם, מ"מ הרי כתב הרמב"ן בליקוטיו על פסחים דאיסור הנאה של גזל חמץ ועבר עליו הפסח הוא מחמת הנגזל אף דעבר רק באונס. אך בממון עניים לכאורה אין כאן שום עבירת ב"י כמו שאמר ר' יהושע במשנה פסחים מו. לא זהו חמץ שמוזהרים עליו, ור"א לא פליג רק מטעם טובת הנאה או הואיל ובעי משליל, וזהו ל"ש בנידו"ד וממון עניים וממון כהן חד דין אית להו עיי' שם חולין דף ק"ל ע"ב גבי צדקה משלך ותן לו, ואף דהתרומה של השבט וא"כ לכאורה יעבור הגזבר בב"י לשי' הפנ"י פסחים והגר"א ז"ל הסכים עמו דישאל על של ישראל חברו עובר בב"י דהתורה לא מיעטה רק עכו"ם והקדש, אבל דבריהם תמוהין דמבואר במשנה דחלה בטומאה הנ"ל להיפוך וכו', וכו', ע"כ דברי החלק"י. ומאריך שם עוד, ויסוד דבריו

במעוֹת הַשִּׁיחַ לַת"ת וְלִישִׁיבָה לְכוּ"ע דִּינִי כַּמּוֹן הַדְּיוּמָה

ו. ונראה עוד דבנידו"ד גם להחלקת יואב אסור החמץ דהחלק"י בריש דבריו כתב, ראשית צריך לחקור אם הגזבר עובר אב"י דהרי קיי"ל ב"ק צג. לשמור ולא לחלק לעניים היכא דאינו קצוב לעניים ידועים, ועי' עוד פרטים בזה בנתיבות סי' ש"א עכ"ל. ורמז כאן לשני פרטים המבוארים בסימן ש"א בענין פטור שומר בממון עניים, דבשו"ע שם סימן ש"א ס"ו כתב מי שהפקידו אצלו ממון עניים או פדיון שבויים ופשע בהם ונגנבו פטור שנאמר לשמרו ולא לחלק לעניים והרי הוא ממון שאין לו תובעים, בד"א כשאין זה הממון מופקד לעניי מקום זה או לשבויים ידועים, אבל אם היה לעניים אלו או לשבויים אלו והרי הוא קצוץ להם הרי זה הממון שיש לו תובעים וישלם אם פשע וכו' כדרך כל השומרים ע"כ. והסמ"ע כתב בסק"ט דעניים ידועים היינו רק באם קצץ כמה יתן לכל אחד ואחד דרך בזה הוי כממון שיש לו תובעים עי"ש"ה ובש"ך. וא"כ אלו מוסדות התורה או ישיבה וקהל שיש להם ממון או אוכלים הרי הם עומדים להתחלק לאנשים ידועים וקצובים, וא"כ אפילו בדיני שומרים חשובים כממון העניים להתחייב, ודברי החלקת יואב אמורים רק היכא דאינו קצוב לעניים ידועים, כדמוכח כממה שרמז לדברי המחבר זו.

ובנתיבות שם סק"ו כתב על דין ממון עניים שפטורים עליו מדין שומרים, ודוקא שהשומר הוא המחלק אז הוי ממון שאין לו תובעים שכל עני שיביא יכול לומר לו לא לך אתן כ"א לאחר, אבל הצבור שנותנים מעות לגבאים שהן נותנין לכל עני כדינו וכפי אומד דעתם ואם יתרבו עניים צריך הצבור להוסיף ואם יתמעטו עניים וישאר ממון נוטל הקהל המעות לצרכם וגם יש להקהל רשות לשנות המעות וודאי דמעוֹת הַצִּיבוֹר הוּא וְהוּי שִׁישׁ לֹו תוֹבְעִין דְּחִיִּיב וְכֵן שֶׁאֵר מַעוֹת שֶׁל צִיבוֹר כְּגוֹן מַעוֹת שֶׁהִכִּינוּ לְבֵית הָעוֹלָם או לביהכ"נ

מוטלת על הבעלים להפריש מתנות אלו וכו'. משא"כ צדקה שבא ליד גזבר דהוי כנתן ליד עניים ממש כמבואר בב"מ דף י"א וכו' ונעשה ממון עניים והגזול או מזיק ממון זה כגזול ומזיק ממון שיש לו בעלים כיון שכבר זכו בהן עניים אף שאין הבעלים מבוררין, ודמי לאחד שזוכה ע"י אחר לא' מעשרה שאתרצה אח"כ דהגזול זה הוי כגזול ממון שיש לו בעלים דגזולן דרבים שמי' גזולן. ועוד נראה טעם לחלק דהא כתבו התוס' חולין דף קל"א. ד"ה יש, דאף אותן המתנות שאין בהן טובת הנאה לבעלים מ"מ הברירה בידו, שלא ליתן למי שיבא ראשון וכו', ולפי"ז כשהוא ביד גזבר וודאי דמחוייב ליתן לכל מי שדינו ליטול ראשון די מחסורו, וכו'. כממון שיש לו תובעין דמי, ומ"מ מדין שומרים ממעטינן להו וכו' וכו' עכ"ל החו"ד.

ומבואר דמשום ב' טעמים ס"ל להחו"ד דלא דמי ממון עניים למתנות כהונה ולקט שכחה ופיאה, חדא דהוי כמי שכבר זכו בו העניים, מטעם דיד גזבר כיד עניים, ועוד משום דהעניים יש להם זכות לתבוע הממון הוי ככבר זכו בהן, וממילא לפי דבריו גם לענין חמץ, הוי החמץ כבא כבר ליד העניים והוי חמץ של ישראל שעוברין בו משום בל יראה ואסורין לאחר הפסח. וכש"כ בנידו"ד בחמץ השייך לקהל או למוסד שעומד להתחלק לבני הישיבה וכו"ב, נחשבה לחמץ ישראל לדעת החוות דעת דלא גרע מממון עניים ביד הגזבר. והוא חמץ של ישראל אף שאינו מונח ברשות בעליו רק ביד הגזבר דמ"מ עוברים עליו בכ"י אף שלא קיבל הגזבר אחריות על החמץ, כמש"כ המשנ"ב בסימן תמ"ג סק"ד דבוודאי עוברים עליו רק דנחלקו הפוסקים אם בעל החמץ עובר או בעל הבית שהחמץ מונח ברשותו עובר אבל לכו"ע חייבין לבערו ואסור לאחר הפסח, ועי' בשו"ע הרב סימן ת"מ ס"א דיוצא מדבריו דבעל הבית עובר בכ"י מדרבנן, ומ"מ אסורים לאחר הפסח עש"ה וה"נ בנידו"ד.

ממש לכל דיניו, והחלקת יואב בריש דבריו רמז לדברי הנתיבות לומר דשאלתו בגזבר שיש לו ממון עניים אינו דומה לדברי הנתיבות, אבל בנידון מוסדות או קהלה בוודאי ממון הדיוט הוא ושייך בו כל דיני כל יראה וכל ימצא בפסח וגם אסורים אם עבר עליהם הפסח.

מעות ציבור הוא ויש לו תובעים וחייב, וכן מבואר בטור סימן צ"ה דממון הדיוט הוא לענין שבועה וה"ה לזה דתשלומין ושבועה שווין עכ"ל הנתיבות. ודבריו ברורים ומאירים, דמעות השייך לקהלה או למוסדות וכן אוכלים אף שעומד להתחלק בין בני הקהלה או הישיבה או אפילו לאחרים, הוא ממון הדיוט

הצרות בא כדי שעל ידי זה נתעוררו מארץ ישראל

ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת (לד, א).
איתא במדרש (שמו"ר מו, ב): "דבר אחר, 'פסל לך', הה"ד (קהלת ג, א) 'לכל זמן ועת לכל חפץ... עת להשליך אבנים' – תשתפכנה אבני קדש (איכה ד, א), 'ועת כנוס אבנים' – 'בונה ירושלים ה' (תהלים קמז, ב)".

בכתבי מהרי"ץ דושינסקי שליט"א [ז"ל] איתא, בזה הלשון:
"יש לפרש בדרך מוסר, דמקודם לא עלה בדעת אחד לבוא לארץ ישראל, וכל שכן בעלי נכסים שלא עלה אפילו על רעיונם איזה הרהור מארץ ישראל, ואפשר שעל זה בא בעוה"ר עתה כל כך צרות, כדי שעל ידי זה נתעוררו מארץ ישראל, ואפילו אותם שהתפללו תפילות 'ירושלים עירך' בדמעות שלישי עד עתה, מכל מקום לא חשבו להניח שם אפילו פרוטה אחת, ולעלות לארץ ישראל. וזה שאמר, מקודם צריך להיות 'תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות' – היה לישראל קדושים צריכים להשתפך בראש כל חוצות, ורק על ידי זה 'נדחי ישראל יכנס'. עד כאן לשון הכתב יד ממש, משנת תש"ה לפ"ק.

(קטע שהעתיק מישהו מכת"י ד"ת של הרב דושינסקי בשנת תש"ה, שלא נדפס בספרו תורת מהרי"ץ)